54-55_Hongaars eiwit_54-55 05-12-11 12:04 Pagina 54

Sojateelt in de lift?

Hongarije stimuleert teelt eiwitrijke gewassen

Wereldwijd [Tessa Nederhoff]*

Ondanks de voordelen van eiwithoudende gewassen, loopt de teelt ervan in Hongarije al jarenlang terug. De Hongaarse overheid wil de teelt van eiwithoudende gewassen stimuleren. De manier waarop dat gebeurt, zal het succes van de aanpak bepalen.

De Hongaarse regering heeft in haar 'Strategy for rural development - 2020' speciale aandacht voor de stimulering van eiwithoudende gewassen en vervallen irrigatiesystemen. Dit omdat Hongarije een ggo-vrije status heeft en de vraag naar ggo-vrije en biologische teelten toeneemt. Of de teelt van eiwitrijke gewassen een groei zal doormaken, hangt mede af van de manier waarop de Hongaarse regering het gaat stimuleren. De teelt kent voor- en nadelen, kansen en bedreigingen.

Terugloop

Eiwithoudende gewassen worden in Hongarije al meer dan duizend jaar geteeld, zowel voor voedsel als voor diervoeders. Dierlijke mest en teeltwisseling met onder andere eiwitrijke gewassen waren vóór de introductie van kunstmest de enige mogelijkheden om het stikstofgehalte in de bodem te herstellen. Ondanks de voordelen van eiwithoudende gewassen, loopt de teelt ervan in Hongarije sinds eind jaren 80 terug. Moderne meststoffen en de ontwikkeling van voedingsstoffenwetenschap deden het gebruik van eiwitteelten afnemen. Om deze ontwikkeling te keren, zijn er verschillende programma's geïntroduceerd in Hongarije, maar alle waren een kort leven beschoren. Nu ligt er een nieuw programma dat de teelt moet promoten.

Opbrengst

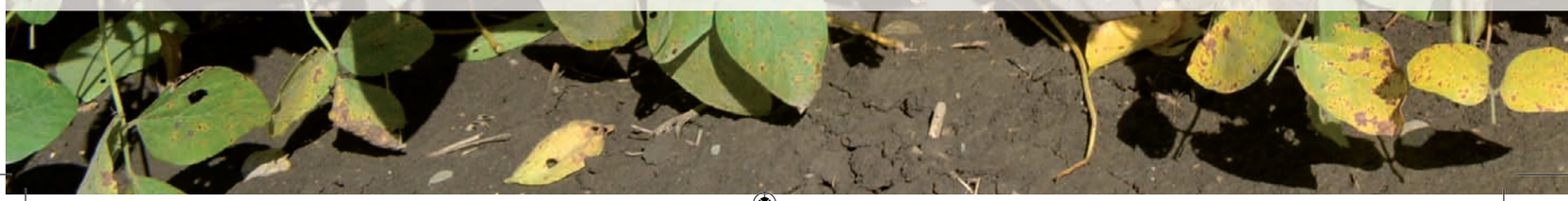
De belangrijkste Hongaarse eiwitrijke teelten in 2010 waren erwten (32.000 ton) en sojabonen (71.000 ton). Het beplante areaal met eiwitteelt bedroeg in de periode 2004 tot 2010 jaarlijks ongeveer 1,2 procent, waarvan 0,7 procent soja betrof. Ter vergelijking: mais werd in dezelfde periode geplant op 25 procent van het beschikbare areaal. De eiwithoudende gewassen werden de afgelopen jaren tegen beduidend hogere prijzen verkocht dan graan en mais (zie tabel 1). Dit voordeel wordt teniet gedaan door de lagere volumeopbrengsten per hectare. De gemiddelde opbrengst van sojabonen schommelt tussen de 1,5 en 2,5 ton per hectare en benaderde de resultaten van graan, mais en tarwe slechts enkele keren tussen 2003 en 2009. Wel waren de verschillen in opbrengst tussen boeren onderling groot. Dit heeft te maken met het feit dat soja gevoelig is voor de weersomstandigheden. Beschikbare gegevens suggereren dat in Hongarije de rendabiliteit van voedererwten in de meeste seizoenen hoger is dan die van graan.

Voordelen

Ondanks de vaak lagere opbrengst, bieden eiwitrijke gewassen meerdere voordelen. De teelt komt het gehalte aan organische stof ten goede, wat op de lange termijn de bodemvruchtbaarheid en -structuur verbetert. Doordat het groeiseizoen kort is, blijven er veel opties open voor mogelijke volgteelt. Het gewas heeft een positieve invloed op elk gewas dat erna wordt geteeld en kan gemakkelijk in rotatie worden geplaatst. Vaak worden de eiwithoudende gewassen voorafgaand aan granen gezaaid, om zo hun stikstofbindend vermogen optimaal te benutten. Wat betreft het voorafgaande gewas, is soja niet veeleisend. Meestal betreft dit in Hongarije graan, zodat na de oogst voldoende tijd is om het zaaibed voor de sojabonen te prepareren. Bij de oogst van soja zijn geen andere machines nodig dan voor granen, wat dure investeringen overbodig maakt.

Nadelen

Ondanks de voordelen, is de teelt van eiwitrijke gewassen niet erg populair in Hongarije. Dit komt mede doordat er wordt geoogst in dezelfde periode als dat de voorbereidingen voor het zaaibed van graan worden getroffen. Specifieke kennis is een voorwaarde; de oogstverliezen kunnen hoog zijn wanneer niet op het juiste moment wordt geoogst of de verkeerde machines wor-

54-55_Hongaars eiwit_54-55 05-12-11 12:05 Pagina 55

den gebruikt. Opbrengsten kunnen tevens teruglopen doordat soja een vrij gevoelig gewas is; tijdens de groeistart zijn voldoende neerslag en temperaturen tussen de 18 en 25 °C vereist, al is de tolerantie tegen kou in dit stadium beter dan van gewassen als mais en zonnebloem. Effectieve onkruidbeheersing is noodzakelijk, maar efficiënte gewasbeschermers zijn soms niet of lastig verkrijgbaar. Alles bij elkaar maakt dat de opbrengsten vaak achterblijven bij die van onder andere tarwe en mais. Met de huidige prijzen is de import van soja aantrekkelijker dan het gewas zelf te telen.

Kansen

Opbrengstverhogingen kunnen plaatsvinden door betere en nieuwe rassen en teelttechnieken. Verschillende universiteiten en onderzoeksinstituten zijn actief met plantveredeling.
Verscheidene variëteiten aan sojabonen en voerdererwten zijn aangepast aan de Hongaarse omstandigheden. Door de toenemende vraag naar ggo-vrije grondstoffen en verder stijgende prijzen, kan het teeltrendement verbeteren.
Daarnaast moet het nieuwe programma van de Hongaarse overheid, zoals opgenomen in de 'Strategy for rural development', de productie van eiwitrijke gewassen stimuleren, net als de verbetering van de irrigatiesystemen. Zonder irrigatie zijn de opbrengsten zeer variabel.
In principe kunnen eiwitrijke gewassen worden geteeld op bijna het hele Hongaarse beschikbare landbouwareaal. Zo'n 300.000 hectare is bodemtechnisch en klimatologisch geschikt voor de productie van sojabonen en ten minste hetzelfde areaal voor voedererwten. Tot nu toe werd per jaar maximaal 66.000 hectare soja geteeld, ver onder het potentieel. Mocht de populariteit van de eiwitrijke gewassen toenemen, dan is er aan ruimte geen gebrek in Hongarije.

Gevaren

Een gevaar komt uit de hoek van biobrandstoffen. Een sterkere vraag naar grondstoffen voor biobrandstoffen kan ongunstig uitpakken op de prijsverhouding tussen eiwithoudende gewassen enerzijds en granen en oliehoudende gewassen anderzijds. Deze prijsverhoging kan leiden tot ongebalanceerde teeltwisselingen. In dit kader kan de stimulering van overheden teeltwisseling toe te passen, worden toegejuicht.
Daarnaast brengt een toename van de biobrandstofproductie een stijging van goedkope co-producten met een hoog eiwitgehalte met zich mee. Hierdoor komt de winstgevendheid van eiwitteelt onder druk te staan.
Verwacht wordt dat, als gevolg van de ontwikkelingen richting verplichte vruchtwisseling, het areaal van eiwithoudende gewassen en peulvruchten, ondanks de matige populariteit van de teelt, zal groeien. Of dit daadwerkelijk gebeurt, hangt af van de mate waarin de Hongaarse overheid de kansen en voordelen van eiwitteelt weet te benutten en de teelt weet te stimuleren. ▬

Export

Een toenemend deel van de Hongaarse ggo-vrije sojabonen wordt geëxporteerd. De belangrijkste exportmarkt in 2010 was Italië (10.000 ton). Oostenrijk, net als Hongarije groot tegenstander van het gebruik van ggo's, nam 7100 ton af. De export is in de periode 2003 tot 2010 vertienvoudigd tot ruim 30.000 ton. Dit heeft vooral te maken met een afnemende binnenlandse vraag en een krimpende veestapel. De export van overige eiwitproducten is min of meer stabiel gebleven en schommelt rond de 15.000 ton per jaar. Probleem bij de export is het ontbreken van goedkope transportmogelijkheden. De Donau is onvoldoende bevaarbaar en transport over de weg of per trein is duur.

*** Bron: rapport 'Protein crops in Hungary', beschikbaar gesteld door de Nederlandse ambassade in Hongarije.**

Tabel 1. Prijzen van de belangrijkste eiwitproducten en granen in Hongarije (euro/ton).

Gewas	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tarwe	89	94	119	93	82	100	174	160	106	142
Mais	76	88	118	93	87	99	182	119	104	136
Sojabonen	256	258	249	250	214	196	272	300	264	319
Erwten	296	317	351	345	306	303	320	421	415	468

Bron: Hungarian Statistical Office